

Prawo do zawarcia małżeństwa także dla więźniów

5 stycznia 2009 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał wyroki w sprawach Jaremicz przeciwko Polsce (skarga nr 24023/03) oraz Frasiak przeciwko Polsce (skarga nr 22933/02). Trybunał uznał, że odmowa zawarcia małżeństwa w zakładzie karnym stanowiła w niniejszych sprawach naruszenie art. 12 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W obu sprawach Helsińska Fundacja Praw Człowieka złożyła opinię przyjaciela sądu (*amicus curiae*).

Nielegalna znajomość

Paweł Jaremicz w 2001 r. został skazany na karę pozbawienia wolności za usiłowanie włamania. Podczas jej odbywania w Zakładzie Karnym we Wrocławiu, w czerwcu 2003 r., wystąpił o zgodę na przepustkę, w celu wizyty u osoby osadzonej w innym zakładzie karnym we Wrocławiu. Odmówiono mu takiej zgody.

Następnie wystąpił o wyrażenie zgody na przepustkę w celu zawarcia małżeństwa z M.H. w więzieniu. Pani M.H. także wystąpiła do sądu o podobną zgodę. Wnioski zostały przez administrację

zakładu karnego rozpatrzone negatywnie. Wskazano, że M.H. nie jest dla P. Jaremicza osobą bliską w rozumieniu art. 102 § 2 kodeksu karnego wykonawczego. W sprawie interweniował także Rzecznik Praw Obywatelskich. W odpowiedzi do Rzecznika administracja zakładu karnego wskazała, że P. Jaremicz nie potrafił udowodnić, że był w związku z M.H. jeszcze przed jej osadzeniem w zakładzie. Ponadto wskazano, że ich znajo-

mość rozwijała się „nielegalnie”, bo za pomocą grypsów.

We wrześniu 2003 r. P. Jaremicz skarżył się do Ministerstwa Sprawiedliwości. Skarga została przekazana Dyrektorowi Służby Więziennej we Wrocławiu. Uznał on, że decyzja administracji zakładu karnego nie narusza prawa. W październiku 2003 r. sprawa trafiła do Wydziału Penitencjarnego Sądu Okręgowego we Wrocławiu, ale nie podjął on żadnej decyzji. Z informacji przedstawionych przez rząd RP w postępowaniu przed ETPCz P. Jaremicz nie zawarł w więzieniu związku małżeńskiego z M.H.

W lipcu 2003 r. P. Jaremicz złożył skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu zarzucając naruszenie przez Polskę art. 12 (prawo do zawarcia małżeństwa), art. 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego) oraz art. 14 (zakaz dyskryminacji) Konwencji.

Opinia Fundacji

W sprawie, opinię przyjaciela sądu (*amicus curiae*), w ramach Programu Spraw Precedensowych złożyła Helsińska Fundacja Praw Człowieka (zob. pkt 43-47 i 62 uzasadnienia wyroku). Opinia przyjaciela sądu została przygotowana w ramach Programu Spraw Precedensowych przez

AKTUALNOŚCI

GMS

Kancelaria Radców Prawnych
Gabriela Morawska-Stanecka
Marek Stańko

**GMS KANCELARIA RADCÓW PRAWNYCH
GABRIELA MORAWSKA-STANECKA, MAREK STAŃKO SP. P.
PARTNEREM WSPIERAJĄCYM PROGRAMU SPRAW PRECEDENSOWYCH**

Kancelaria GMS Kancelaria Radców Prawnych Gabriela Morawska-Stanecka, Marek Stańko Sp. P. z Katowic, została kolejnym Partnerem Wspierającym Programu Spraw Precedensowych. Kancelaria GMS jest kancelarią prawniczą kierowaną przez dwóch wysoce wykwalifikowanych prawników. Świadczy usługi doradztwa prawnego w obszarach takich jak: prawo cywilne i rodzinne, prawo gospodarcze i handlowe, prawo upadłościowe i naprawcze, prawo zamówień publicznych i prawo pracy. Kancelaria GMS specjalizuje się szczególnie w dziedzinach, do których należą: prawo rolne i żywnościowe, prawo spółdzielcze, prawo górnicze i geologiczne, prawo energetyczne, prawo medyczne oraz prawo sportowe. Do grona klientów kancelarii GMS należą podmioty sektora publicznego i prywatnego, nie tylko o kapitale polskim, lecz również zagranicznym. Kancelaria GMS świadczy usługi doradztwa prawnego zarówno w języku angielskim, hiszpańskim, włoskim jak i rosyjskim. Więcej informacji dostępnych jest na stronie: www.gms-radca.pl

Kanstantsina Dzehtsiarou, Grzegorza Golewskiego oraz Helenę Gogadze.

Podniesiono w niej, że prawo do zawarcia związku małżeńskiego jest jednym z podstawowych praw gwarantowanych przez szereg umów międzynarodowych dotyczących praw człowieka, a także przez Europejską Konwencję Praw Człowieka, co zostało potwierdzone w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (przykładowo: *F. przeciwko Szwajcarii*, skarga nr 11329/85, wyrok z dnia 18 grudnia 1987 r.). Prawo do życia rodzinnego zostało wymienione także w stworzonym przez Trybunał katalogu praw, których przebywający w zakładzie karnym nie może być pozbawiony (*Hirst przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 24025/01, wyrok z dnia 6 października 2005 r., § 69, *Płoski przeciwko Polsce*, skarga nr 26761/95).

W sprawie *Hirst przeciwko Wielkiej Brytanii* Trybunał stwierdził, że „wszelkie ograniczenia praw muszą zostać uzasadnione, choć takie uzasadnienie może dotyczyć kwestii bezpieczeństwa, w szczególności w zakresie przeciwdziałania przestępstwom i zaburzeniom porządku, które w sposób nieunikniony wynikają z osadzenia w więzieniu” (§ 69).

Naruszenie art. 12 Konwencji

Trybunał uznał, że ocena dopuszczalnych ograniczeń prawa do zawarcia małżeństwa na gruncie art. 12 Konwencji, nie może zostać oparta na badaniu niezbędności takiego ograniczenia, tak jak ma to miejsce w przypadku np. ograniczeń prawa do prywatności (art. 8 ust. 2 Konwencji). Taką oceną będzie polegała na sprawdzeniu, czy ograniczenie prawa do zawarcia małżeństwa nie było arbitralne lub nieproporcjonalne w stosunku do chronionych wartości. Z całą pewnością, wolność osobista nie stanowi czynnika warunkującego możliwość zawarcia małżeństwa.

Trybunał podkreślił w wyroku, że uzasadnienie odmowy wydania zgody na zawarcie małżeństwa w więzieniu zostało oparte na przyczynach, które nie powinny być w sprawie istotne. Dopuszczalnym jest, zdaniem Trybunału, ograniczenie takiego prawa np. ze względu na porządek wewnętrzny w zakładzie karnym. Odmowa nie może, jednak być oparta na ocenie „jakości” związku, tak jak miało to miejsce w sprawie P. Jaremiczka. Tym bardziej, że ograniczenia tego typu, odnoszące się do np. głębi uczucia, nie stanowią przeszkody w zawarciu małżeństwa w świetle kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Uzasadnienie odmowy wyrażenia zgody na małżeństwo skarżącego zostało przez Trybunał ocenione jako wysoce subiektywne. Dlatego też, Trybunał uznał, że doszło do naruszenia prawa do zawarcia małżeństwa (art. 12 Konwencji).

Brak środka odwoławczego

Trybunał wskazał, że jedną z przyczyn naruszenia prawa do zawarcia małżeń-

stwa był brak w niniejszej sprawie skutecznego środka odwoławczego od decyzji administracji więziennej. Pomimo, że sprawa trafiła do sądu penitencjarnego, nie została merytorycznie rozpoznana, ponieważ w międzyczasie władze zmieniły swoją decyzję. Trybunał podkreślił, że miało to miejsce 5 miesięcy po złożeniu wniosku, co stanowiło jedną z przyczyn naruszenia art. 12 Konwencji. Trybunał uznając, że skarżący nie mógł skorzystać ze skutecznego środka odwoławczego, stwierdził naruszenie art. 13 Konwencji.

Swoboda, ale nie dowolność

Administracja zakładu karnego zamiast wyważyć między interesem prywatnym skarżącego, (tj. jego prawem podstawowym do zawarcia małżeństwa) a istotnymi wartościami o znaczeniu publicznym – porządkiem i bezpieczeństwem w zakładzie, uzasadniły swoją decyzję w sposób całkowicie uznaniowy.

Trybunał potwierdził, że w polskim prawie, władzom administracyjnym zakładów karnych przyznano szerokie uznanie w zakresie wyrażania zgody na zawarcie małżeństwa w jednostkach penitencjarnych. W ocenie Trybunału, źródłem naruszenia w niniejszej sprawie nie był wcale szeroki zakres dowolności, ale arbitralny charakter decyzji. Władze zakładu nie dokonały proporcjonalnego wyważenia wartości – indywidualnego prawa do małżeństwa oraz ewentualnych interesów, które przemawiałyby za ich ograniczeniem (takimi jak porządek i bezpieczeństwo w zakładzie karnym). W związku z tym, Trybunał uznał, że nie są konieczne zmiany w kodeksie karnym wykonawczym, a każdorazowe prawidłowe przeanalizowanie wniosku o zawarcie małżeństwa, przed wydaniem ostatecznej decyzji.

Barbara Grabowska

AKTUALNOŚCI

Współpraca z HFPC – jednym z najważniejszych wydarzeń dla Krajowej Rady Radców Prawnych w 2009 r.

Ukazał się styczniowy numer miesięcznika „Kancelaria” (nr 1/2010), wydawanego przez Wolters Kluwer. W numerze znajduje się podsumowanie najważniejszych dla samorządu radcowskiego wydarzeń w 2009 r. Zaliczone do nich zostało rozpoczęcie wspólnego projektu z Helsińską Fundacją Praw Człowieka polegającego na przeprowadzeniu serii szkoleń dla radców prawnych w zakresie występowania przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Mec. Dariusz Sałajewski, Wiceprezes KRRP podkreślił, że „zrealizowanie [...] projektu oznacza nie tylko mniejszą liczbę polskich skarg odrzuconych przez Trybunał, ale także przybliżenie międzynarodowych standardów do naszego wymiaru sprawiedliwości”. W wypowiedziach dla miesięcznika „Kancelaria” na powyższe szkolenia zwrócili uwagę, także członkowie Okręgowych Izb Radców Prawnych w Katowicach oraz w Krakowie – mec. Piotr Bober oraz mec. Michalina Nowokuńska.

BRAK DOSTĘPU OBYWATELI UE DO ZATRUDNIENIA W ADMINISTRACJI RZĄDOWEJ

Do Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka zgłosił się obywatel Włoch, stale zamieszkujący na terenie Polski, który od kilku lat bezskutecznie ubiega się o zatrudnienie w korpusie polskiej służby cywilnej. W wyniku podjętej interwencji, 2 lutego 2010 r. Fundacja wystosowała list do Szefa Służby Cywilnej, w którym wskazała na problem braku naboru obcokrajowców, będących obywatelami Unii Europejskiej, do pracy na stanowiskach w administracji rządowej.

Nowa ustawa o służbie cywilnej

W marcu 2009 r. weszła w życie ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej uchylająca dotychczas obowiązującą ustawę z dnia 24 sierpnia 2006 r. Oba te akty przewidują wymóg posiadania obywatelstwa polskiego dla możliwości ubiegania się o zatrudnienie w korpusie służby cywilnej. Nowa ustawa wprowadza jednak wyjątek od tej zasady. Stanowi, iż pracownikami służby cywilnej, poza osobami posiadającymi obywatelstwo polskie, mogą być również obywatele Unii Europejskiej oraz obywatele innych państw, którym na podstawie umów międzynarodowych lub przepisów prawa wspólnotowego przysługuje prawo podjęcia zatrudnienia w Polsce. Jedynym warunkiem stawianym obcokrajowcom jest odpowiednio udokumentowana znajomość języka polskiego. Obywatele ci mogą zostać zatrudnieni na stanowiskach, na których podejmowana praca nie jest związana bezpośrednio lub pośrednio z wykonywaniem władzy publicznej oraz z funkcjami mającymi na celu ochronę generalnych interesów państwa. Ustawa stanowi, iż sta-

nowiska te wskazują przez dyrektora generalnego urzędu służby cywilnej za zgodą Szefa Służby Cywilnej. Nabór obywateli UE zależy zatem od ukazania się ogłoszeń dyrektorów poszczególnych urzędów, którzy poszukują pracowników na wolne stanowiska.

Szczególny status obywateli UE

W wyniku przystąpienia Polski do UE wykształcił się odrębny, w znaczeniu prawnym, rodzaj cudzoziemców, a mianowicie grupa cudzoziemców będących obywatelami Unii Europejskiej. Artykuł 20 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: TFUE) stanowi, iż każdy obywatel państwa członkow-

skiego jest równocześnie obywatelem UE. Obywatelstwo to ma charakter uzupełniający w stosunku do obywatelstwa narodowego i wiąże się z przyznaniem szczególnego katalogu uprawnień i obowiązków, które mogą być realizowane w ramach wspólnoty bądź jednego z państw członkowskich. Ten szczególny status prawny obywateli UE przejawia się, między innymi w umożliwieniu im podjęcia zatrudnienia w administracji rządowej.

Nowa ustawa o służbie cywilnej wprowadziła zmianę statusu obywateli UE w sferze możliwości ich zatrudnienia w korpusie

ciąg dalszy na stronie 4

SPRAWA BOŻENY TULI

złożenie skargi do ETPCz

AKTUALNOŚCI

W ramach prac Programu Spraw Precedensowych **adw. dr Marlena Pecyna** przygotowała w imieniu Bożeny Tuli, skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka podnoszącą naruszenie art. 6 i 13 Konwencji. Skarżąca kwestionuje kształt skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 424¹ – 424¹¹ k.p.c.), a w szczególności wymóg zachowania przymusu adwokacko – radcowskiego, przy jednoczesnym braku odpowiedniej procedury w zakresie obowiązków adwokackich (w tym adwokatów z urzędu), dotyczących zasad informowania klienta o przesłankach uzasadniających wniesienie takiej skargi.

W dniu 4 kwietnia 2007 r. Bożena Tula (reprezentowana przez adwokata **prof. dr. hab. Zbigniewa Hołdę**) złożyła skargę konstytucyjną do Trybunału Konstytucyjnego na art. 424⁸ § 1 w związku z art. 871 § 1 k.p.c. oraz wniosła o orzeczenie, w którym stwierdzono, że przepisy te w zakresie, w jakim przewidują odrzucenie przez Sąd Najwyższy skargi na niezgodność z prawem prawomocnego orzeczenia ze względu na niezachowanie wymogu wniesienia skargi przez adwokata lub radcę prawnego, a jednocześnie nie określają szczegółowych zasad oraz procedury odmowy sporządzenia skargi przez adwokata ustanowionego przez sąd, są niezgodne z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 77 Konstytucji RP. Postanowieniem z 14 lipca 2009 r. (sygn. SK 2/08) Trybunał Konstytucyjny umorzył postępowanie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

W skardze do ETPCz wskazano naruszenie art. 6 Konwencji ze względu na naruszenie prawa do rozpoznania sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd w przypadku szkody wyrządzonej orzeczeniem sądowym. Został naruszony również art. 13 Konwencji, przez niezapewnienie skutecznego środka odwoławczego w przypadku dochodzenia od Skarbu Państwa roszczenia o naprawienie szkody wywołanej prawomocnym orzeczeniem sądu.

służby cywilnej. Tym samym, została zmieniona zgodnie z duchem prawodawstwa europejskiego oraz orzecznictwa Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości dotyczących swobody przepływu pracowników.

Brak publikacji ofert pracy

Do Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka docierają informacje, iż pomimo wejścia w życie nowych przepisów ustawy, brak jest publikacji ogłoszeń o wolnych stanowiskach pracy, o które poza obywatelami polskimi mogą ubiegać się obywatele UE. Z taką sytuacją zetknął się obywatel Włoch, na stałe mieszkający w Polsce i władający biegle językiem polskim. Zarówno na gruncie uprzednio obowiązującej, jak i nowej ustawy o służbie cywilnej, wielokrotnie ubiegał się o zatrudnienie w polskiej administracji rządowej, jednakże bezskutecznie. Pomimo, iż jest osobą wykształconą, posiadającą niezbędne kwalifikacje do wykonywania pracy na stanowiskach, na które aplikował, jego podania każdorazowo były odrzucane ze względu na brak spełniania kryterium posiadania obywatelstwa.

Sytuacja ta pokazuje, że przepis, który ma zagwarantować jednostce określo-

ne prawo, w praktyce nie realizuje swojego zadania. Wynikać to może głównie ze sposobu wyznaczania stanowisk, jaki został przewidziany przez ustawodawcę polegający na tym, że to dyrektor urzędu publikując informację o wolnych stanowiskach wskazuje na te, o które mogą ubiegać się także obywatele UE. Taka regulacja może prowadzić do uznaniowości i w konsekwencji arbitralności ocen co do stanowisk, na których wykonywana praca nie polega na bezpośrednim lub pośrednim udziale w wykonywaniu władzy publicznej i funkcji mających na celu ochronę generalnych interesów państwa.

Ocena zgodności ustawy z prawem Unii Europejskiej

Pomimo faktycznej zmiany ustawy i wprowadzenia przepisu przyznającego obywatelom, będącym obywatelami UE, możliwość ubiegania się o zatrudnienie w służbie cywilnej na określonych stanowiskach, to jednak od weryfikacji praktycznego zastosowania powyższej regulacji zależeć będzie ocena, czy polskie prawo w tym zakresie jest zgodne z prawem UE dotyczącym swobody przepływu pracowników.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka zwróciła się zatem o zbadanie przez Departament Służby Cywilnej zagadnienia dostępu obywateli UE do pracy w służbie cywilnej pod kątem ilości publikowanych ogłoszeń na stanowiska w administracji rządowej od momentu wejścia w życie ustawy. Jednocześnie, w razie wykrycia w tym obszarze nieprawidłowości, Fundacja wskazała na potrzebę podjęcia odpowiednich kroków w celu ich zlikwidowania. Przeprowadzenie takiej analizy jest konieczne, gdyż konsekwentny brak publikacji ofert pracy na ww. stanowiska może doprowadzić do zabronionego prawem wspólnotowym, dyskryminacyjnego traktowania pracowników ze względu na obywatelstwo (art. 45 ust. 2 TFUE).

Fundacja wystąpiła jednocześnie z propozycją zmiany przepisów ustawy o służbie cywilnej w kierunku enumeratywnego wyliczenia stanowisk, o których ubieganie się przez obywateli UE byłoby zabronione. Takie rozwiązanie odpowiadałoby zarówno wymogom prawa wspólnotowego, jak i w sposób jednoznaczny, gwarantowałoby faktyczne istnienie ofert pracy skierowanych nie tylko do obywateli polskich.

Irmina Pacho

LISTY HELSIŃSKIEJ FUNDACJI PRAW CZŁOWIEKA W SPRAWIE MISJI PUBLICZNEJ TELEWIZJI POLSKIEJ I POLSKIEGO RADIA

Helsińska Fundacja Praw Człowieka w dniu 21 stycznia 2010 r. wystosowała do Telewizji Polskiej oraz do Polskiego Radia pisma, w których wskazała na konieczność zagwarantowania prawidłowych warunków dla debaty na temat sposobów realizowania misji publicznej przez media publiczne w Polsce.

Impulsem do skierowania tych pism był wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 16 lipca 2009 r. w sprawie *Wojtas-Kaleta przeciwko Polsce* (skarga nr 20436/02). W powyższej sprawie Helsińska Fundacja Praw Człowieka złożyła opinię przyjaciela sądu. Trybunał uznał, że w sprawie doszło do naruszenia art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, tj. wolności słowa w odniesieniu do Heleny Wojtas-Kalety – dziennikarki oddziału wrocławskiego TVP S.A.

W związku z orzeczeniem Trybunału w Strasburgu, Helsińska Fundacja Praw Człowieka zwróciła się do Telewizji Polskiej oraz Polskiego Radia z prośbą o przeanalizowanie istniejących uregulowań wewnętrznych i wyeliminowanie tych, które mogą stanowić źródło podobnych naruszeń w przyszłości.

W pismach przesłanych do Telewizji Polskiej i Polskiego Radia, wskazaliśmy na ustalenia, które poczynił Trybunał w Strasburgu. W ocenie Trybunału, obowiązek lojalności pracowników wobec pracodawcy

nie może mieć jednakowej mocy wiążącej w odniesieniu do dziennikarzy, ponieważ istotą tego zawodu jest przekazywanie informacji i opinii. Trybunał podkreślił, że dziennikarz ma prawo, ale także i obowiązek komentowania spraw o znaczeniu publicznym, a funkcjonowanie mediów realizujących misję publiczną należy zdecydowanie do takich spraw. Jest to tym bardziej wyraźne z uwagi na fakt, że wypowiedzi skarżącej nie były skierowane przeciwko konkretnie oznaczonej osobie, nie miały charakteru znieważającego, a dobra wiara działań skarżącej nigdy nie była kwestionowana przez pracodawcę.

W uzasadnieniu wyroku *Wojtas-Kaleta przeciwko Polsce*, Trybunał dokonał analizy sytuacji mediów publicznych w Polsce i kierunku ich rozwoju po 1989 r. Stwierdził, że w przypadku kiedy państwo decyduje się na stworzenie systemu mediów publicznych, zarówno prawo krajowe jak i praktyka musi gwarantować, że system ten będzie zapewniał pluralizm poglądów. Trybunał podkreślił, że media publiczne

zobowiązane zostały przez prawodawcę krajowego do wypełniania misji publicznej. Jest ona realizowana przy pomocy środków publicznych, przez co stanowi oczywisty przedmiot debaty publicznej. Ta, z kolei jest jednym ze środków kontroli publicznej nad sposobem wykonywania misji publicznej. Dlatego też, tak istotne jest, żeby prawidłowy rozwój i przebieg debaty publicznej był odpowiednio zabezpieczony. W przeciwnym wypadku organy państwa narażają się na zarzut naruszenia m.in. art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

W związku z tym, w ocenie Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, wyrok w sprawie *Wojtas-Kaleta przeciwko Polsce* wymaga podjęcia przez władze Telewizji Polskiej odpowiednich działań zmierzających do zapobieżenia podobnym naruszeniom w przyszłości. Ma to tym większe znaczenie, że nieskrępowana debata publiczna na temat sposobu realizacji misji publicznej, z pewnością podniesie jej jakość. Z kolei, uwagi zawarte w wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z 16 lipca 2009 r., stanowią przydatne wskazówki dla dokonania pełnej analizy uregulowań wewnętrznych obowiązujących w TVP S.A. oraz PR S.A.

ZŁOŻENIE SKARGI KASACYJNEJ W SPRAWIE POZNAŃSKIEJ MASY KRYTYCZNEJ

W dniu 11 stycznia 2010 r. do Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie złożona została skarga kasacyjna od wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Poznaniu z dnia 20 listopada 2009 r., (sygn. IV SA/Po 888/09) oddalającego skargę Poznańskiej Masy Krytycznej na decyzję Wojewody Wielkopolskiego.

WSA w Poznaniu uznał, iż wydanie przez Wojewodę Wielkopolskiego decyzji po upływie terminu zgromadzenia nie stanowiło naruszenia art. 57 oraz 78 Konstytucji RP, gdyż nie dopatrzył się w zachowaniu organów administracji działania opieszałego i przewlekłego. WSA w Poznaniu ustalił bowiem, iż Stowarzyszenie „Poznańska Masa Krytyczna” zawiadomiło o zgromadzeniu 27 października 2009 r., odwołanie od zakazu wniosło 30 października 2009 r., a biorąc pod uwagę, iż 31 października 2009 r. przypadał w sobotę, a 1 listopada 2009 r. w nie-

dzielę – Wojewodzie można było przekazać odwołanie dopiero 2 listopada 2009 r., zaś decyzję wydano 5 listopada 2009 r. i doręczono tegoż dnia organizatorowi. W ocenie WSA w Poznaniu to organizator zgromadzenia swoim zachowaniem uniemożliwił otrzymanie odwołania od decyzji o zakazie przed datą planowanego zgromadzenia tj. 30 października 2009 r. Dlatego, zdaniem WSA w Poznaniu, organizator zgromadzenia wyliczając minimalny okres przewidziany przepisami ustawy powinien wziąć pod uwagę, że urzędy nie funkcjonują w dni ustawowo wolne od pracy.

W skardze kasacyjnej podniesiono dokonanie przez WSA w Poznaniu błędnych ustaleń faktycznych w zakresie postępowania organów administracji w przedmiotowej sprawie, które to postępowanie doprowadziło do naruszenia art. 57 oraz 78 Konstytucji RP. W skardze wskazano również istnienie na gruncie Prawa o zgromadzeniach pominięcia legislacyjnego, któ-

re polega na braku w ustawie gwarancji dla organizatora zgromadzenia, możliwości uzyskania odwołania od zakazu, przed datą planowanego zgromadzenia. Organy państwowe nie są tym samym zobligowane do zakończenia procedury zwoływania zgromadzenia przed datą planowanego zgromadzenia. Poznańską Masę Krytyczną reprezentuje *pro bono* adw. **Konrad Nowak** z kancelarii **Chajec, Don-Siemion, Żyto Kancelaria Prawna**.

Warunkowe umorzenie postępowania wobec krakowskiego adwokata

W dniu 26 stycznia 2010 r., Sąd Okręgowy w Kielcach warunkowo umorzył, na okres dwóch lat, postępowanie wobec krakowskiego adwokata Henryka G. Sprawa dotyczy oskarżenia adw. Henryka G. o usiłowanie utrudniania postępowania przygotowawczego nadzorowanego przez krakowską prokuraturę oraz udzielenie pomocy sprawcy przestępstwa w uniknięciu odpowiedzialności karnej. W postępowaniu, w charakterze przedstawiciela społecznego, udział brała Helsińska Fundacja Praw Człowieka.

Do przedmiotowego zdarzenia doszło w lipcu 2006 r. w „Hotelu Starym” w Krakowie, podczas policyjnych oględzin budynku, przeprowadzonych na okoliczność podejrzeń dokonania w nim samowoli budowlanej oraz użytkowania hotelu bez koniecznego pozwolenia. Henrykowi G. zarzucono, iż w trakcie rzeczonych zdarzenia usunął, a następnie odmówił dobrowolnego wydania, zabezpieczonych wcześniej przez Policję dwóch segregatorów z fakturami i paragonami ww. hotelu, będącego własnością jego mocodawcy. Adw. Henryk G. został oskarżony o utrudnianie prawidłowego

toku postępowania, tj. popełnienie czynu przestępnego (art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 239 § 1 k.k.).

Sąd Rejonowy w Kielcach stwierdził, iż adw. Henrykowi G. nie można było postawić zarzutu utrudnienia postępowania przygotowawczego. Dlatego też, tuż przed wydaniem orzeczenia, dokonał zmiany kwalifikacji prawnej czynu. Wyrokiem z 27 listopada 2008 r. (sygn. IX K 528/07) Sąd Rejonowy w Kielcach uznał adw. Henryka G. winnym usunięcia dokumentów, którymi nie miał prawa wyłącznie rozporządzać, a które wcześniej zostały zabezpieczone przez funkcjonariuszy Policji na potrzeby toczącego się postępowania przygotowawczego (art. 276 k.k.) i orzekł wobec niego karę grzywny. Od wyroku adw. Henryk G. i jego obrońcy wnieśli apelację.

W wyroku z 26 stycznia 2009 r. (sygn. IX Ka 749/09) Sąd Okręgowy w Kielcach uznał, iż zaskarżony wyrok, w zakresie przyjętej kwalifikacji prawnej oraz ustaleń faktycznych był słuszny.

W ustnym uzasadnieniu przewodniczący składu orzekającego - sędzia Adam Zarzycki wskazał, że ustalenie przez Sąd Rejonowy w Kielcach, iż oskarżony tego dnia zabrał dokumenty zabezpieczone przez Policję, było prawidłowe. Jak stwier-

Hotel Stary, Kraków

dził: „Te dokumenty zostały już zabezpieczone, a jedynie udostępnione dyrekcji hotelu po to, aby sporządzić ich kserokopie. To trwało kilka godzin i formalnie do sporządzenia protokołu z zatrzymania tych rzeczy przystąpiono w godzinach popołudniowych. To nie zmienia tezy, że dokumenty te były już zabezpieczone (...) Nie da się zaprzeczyć, że to usunięcie miało dość krótki czas, bo to zdarzenie nie trwało długo, ale na ten czas oskarżony pozbawił funkcjonariuszy policji możliwości prawidłowego zabezpieczenia tych dokumentów”. Wyrok jest prawomocny.

WYROK NA PODSTAWIE SKARGI HFPCZ NA BEZCZYNNOŚĆ SZEFA ABW

12 stycznia 2010 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie na skutek rozpoznania skargi Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka stwierdził beczynność Szefa ABW w zakresie wniosku o udostępnienie informacji publicznej na temat danych statystycznych dotyczących stosowania kontroli operacyjnej przez ABW (sygn. SAB/Wa 152/09). Wyrok ma niezwykle duże znaczenie, gdyż dotyczy problemu dwóch sprzecznych ze sobą wartości, a mianowicie: dostępu do informacji i ochrony tajemnicy państwowej.

Wniosek o informację

W związku z przygotowaniem opinii przyjaciela sądu dla Trybunału Konstytucyjnego do sprawy o sygn. P 79/08, 14 kwietnia 2009 r. Fundacja wystąpiła do Szefa ABW z wnioskiem o udostępnienie informacji publicznej w zakresie danych statystycznych dotyczących stosowania kontroli operacyjnej, w tym m.in. kontroli zarządzanej w przypadkach niecierpiących zwłoki.

14 maja 2009 r. dyrektor Departamentu Postępowañ Karnych ABW wystosował do Fundacji pismo, w którym argumentował, iż informacje statystyczne dotyczące stosowania kontroli operacyjnej objęte są tajemnicą państwową, a zatem nie mogą zostać udostępnione w trybie ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2001 r. Nr 112 poz. 1198 ze zm.) (dalej: „u.d.i.p.”). Odpowiedź ta, nie miała formy decyzji administracyjnej, w związku z czym Fundacji nie przysługiwał od niej żaden środek odwoławczy.

1 czerwca 2009 r. Fundacja ponowiła wniosek zaznaczając jednocześnie, że odmowa udostępnienia informacji publicznej zgodnie z art. 16 u.d.i.p. winna przybrać formę decyzji administracyjnej. W związku z brakiem odpowiedzi na ww. wniosek, w dniu 15 lipca 2009 r. Fundacja wezwała Szefa ABW do usunięcia naruszenia prawa. Po upływie 60 dni od przedmiotowego wezwania, Fundacja złożyła skargę do WSA w Warszawie, zarzucając Szefowi ABW beczynność.

Postępowanie przed WSA

W odpowiedzi na skargę, Szef ABW wskazał, iż informacja o którą wnioskowała Fundacja nie jest informacją publiczną, a do jej udostępnienia stosuje się przepisy ustawy z dnia 22 stycznia 1999 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. z 1999 r. Nr 11 poz. 95 ze zm.) (dalej: „u.o.i.n.”). W związku z powyższym, Szef ABW podniósł, iż nie był zobligowany do wydania decyzji administracyjnej, a za wystarczające uznał zachowanie zwykłej pisemnej odpowiedzi na wniosek Fundacji. W trakcie rozprawy przed WSA w Warszawie, dr Adam Bodnar ustosunkowując się do tego argumentu wskazywał, iż Szef ABW odpowiadając na wniosek z 14 kwietnia 2009 r. pismem, a także nie odpowiadając na wniosek z 1 czerwca 2009 r. zlekceważył art. 8 KPA, nakładający na organy administracji publicznej obowiązek prowadzenia postępowania w taki sposób, aby pogłębiać zaufanie obywateli do organów państwa. Argumentował przy tym, iż udzielanie odpowiedzi odmownej na wniosek o udostępnienie informacji publicznej, przy użyciu zwykłej formy pi-

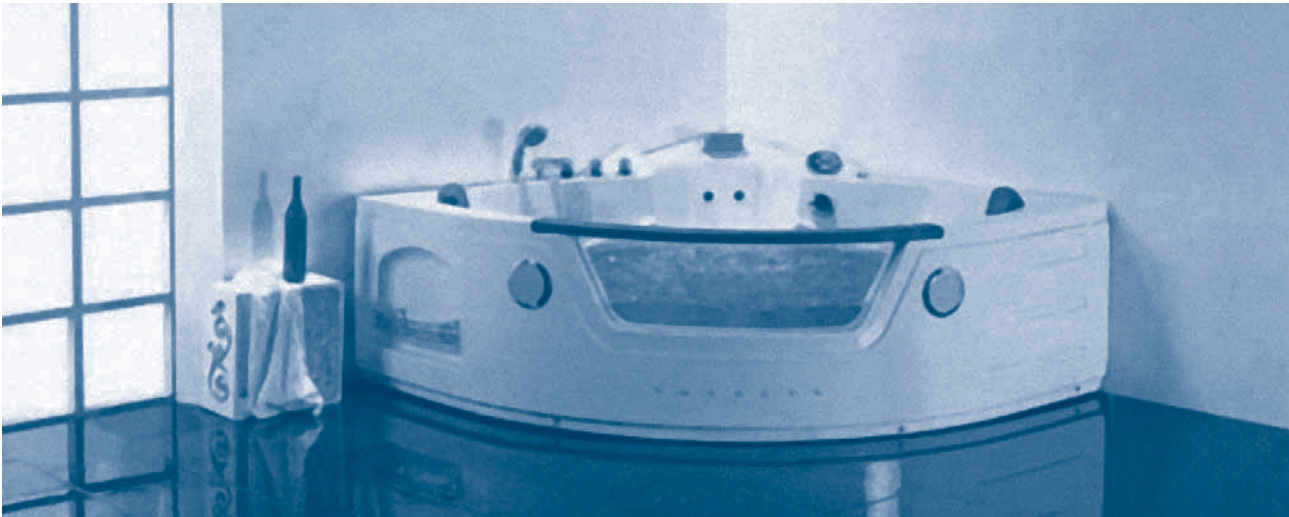
semnej, pozbawia obywateli ochrony sądowej w zakresie korzystania z dostępu do informacji publicznej. W takich sytuacjach sądy administracyjne nie mogą sprawować wyrażonej w art. 184 Konstytucji RP kontroli działalności administracji publicznej. Wskazał także, iż na odmowę udostępnienia informacji publicznej na podstawie art. 5 u.d.i.p. można powoływać się tylko i wyłącznie, gdy nie istnieje jakkolwiek wątpliwość, iż dana informacja jest w oczywisty sposób wyłączonej spod reżimu ustawy o dostępie do informacji. Zauważył także, iż w analogicznej sprawie, Szef CBA dwukrotnie odmówił udostępnienia informacji publicznej, zachowując przy tym formę decyzji administracyjnej. Przedmiotowe decyzje Helsińska Fundacja Praw Człowieka zaskarżyła do WSA w Warszawie (sygn. akt II SA/Wa 1350/09).

Rozstrzygnięcie

WSA w Warszawie, ostatecznie nie podzielił argumentów Szefa ABW i stwierdził, iż pozostaje on w stanie beczynności. Nakazał jednocześnie rozpatrzenie wniosku Fundacji z 1 czerwca 2009 r. o udzielenie informacji publicznej w terminie 14 dni od daty doręczenia prawomocnego wyroku.

W ustnym uzasadnieniu WSA w Warszawie wskazał, iż prawo dostępu do informacji gwarantowane w art. 61 Konstytucji RP, stanowi jedno z najwybitniejszych osiągnięć polskiego systemu demokratycznego. Dalej wskazał, iż prawo to ma szczególne znaczenie nie tylko dla zwykłych obywateli, ale także organizacji pozarządowych, których celem statutowym jest ochrona praw i wolności konstytucyjnych. W zakresie zagadnienia konfliktu między prawem do informacji, a ochroną tajemnicy państwowej WSA w Warszawie podkreślił, że przepis art. 16 u.d.i.p. wskazuje, iż odmowa udostępnienia informacji z uwagi na konieczność ochrony tajemnicy państwowej następuje w drodze decyzji administracyjnej. W związku z powyższym Szef ABW został zobowiązany do załatwienia wniosku Fundacji. Wyrok jest nieprawomocny.

GĄSIOR PRZECIWKO POLSCE ETPCz ZAKOMUNIKOWAŁ SPRAWĘ RZĄDOWI RP

22 stycznia 2010 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka zakomunikował sprawę *Gąsior przeciwko Polsce* (skarga nr 34472/07). Projekt skargi w sprawie wyroku przeciwko Wandzie Gąsior o zniesławienie Zbigniewa Wassermann'a został przygotowany w ramach prac Programu Spraw Precedensowych przez Jacka Kowalewskiego. Skarżąca zarzuca naruszenie przez Polskę art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, tj. wolności słowa.

Relacjonowana w mediach sprawa wynikała na tle sporu wokół budowy domu polityka przez firmę należącą m.in. do zięcia skarżącej. Z. Wasserman poczuł się zniesławiony treścią listów, które Wanda Gąsior wysłała do Elżbiety Jaworowicz, prowadzącej program „Sprawa dla reportera”, ówczesnego prezesa zarządu TVP S.A. Jana Dworaka, postą Bogdana Pęka oraz ówczesnego Wojewody Małopolskiego Jerzego Adamiaka. W listach, skarżąca zarzucała Z. Wassermannowi, że postępuje nielojalnie wobec kontrahentów, m.in. nie płaci umówionej ceny, a wobec pracowników firm i innych osób zachowuje się agresywnie („urządza salę sądową”). Skarżąca próbowała nakłonić Telewizję Publiczną do weryfikacji stosowności zapraszania Zbigniewa Wassermann'a w roli osoby wydającej oceny moralne czy prawne. Ponadto skarżąca wyraziła w listach przekonanie, iż w debacie publicznej pomijane są problemy matych i średnich przedsiębiorstw upadających z powodu oszustw na ich szkodę.

Zbigniew Wassermann wystąpił przeciwko skarżącej z prywatnym aktem oskarżenia o zniesławienie. Wyrokiem Sąd Rejonowy dla Krakowa – Nowej Huty z dnia 31 sierpnia 2006 r. postępowanie karne wobec skar-

żącej warunkowo umorzono, zobowiązując ją do naprawienia szkody przez zapłcenie 1.000 zł na rzecz oskarżyciela prywatnego oraz do pisemnego przeproszenia oskarżyciela. Sąd stwierdził, że celem listów skarżącej było tylko i wyłącznie doprowadzenie sporu z oskarżycielem do pomyślnego rozstrzygnięcia dla jej zięcia, i w tym zakresie jej wypowiedź nie zasługuje na ochronę. Uznał, że W. Gąsior pisała nieprawdę, choć ocenił, że każda ze stron sporu między wykonawcą domu a Z. Wassermannem prezentuje mniej lub bardziej uzasadnione racje. Wyrok ten zmienił 24 stycznia 2007 r. Sąd Okręgowy w Krakowie, ale tylko przez uchylenie obowiązku naprawienia szkody, gdyż była niewymierna i nieprzeliczalna na konkretną kwotę pieniężną.

W skardze do ETPCz, wniesionej przez Zbigniewa Hołdę (reprezentował on również W. Gąsior w postępowaniu karnym) skarżąca podniosła, że granice dopuszczalnej krytyki są szersze w stosunku do polityków, niż wobec osób prywatnych, także wtedy, gdy przedmiotem krytyki jest działalność niepozostająca bezpośrednio w zakresie funkcji publicznych, ale rzutująca na ocenę społeczną tej osoby, jako upoważnionej do pełnienia tych funkcji. Słabsza ochrona osób publicznych wiąże się m.in. z możliwościami obrony swoich racji za pomocą mediów, a Wanda Gąsior kwestionowała w listach właśnie legitymację Z. Wassermann'a do „postugiwania się” „czwartą władzą”.

Zdaniem skarżącej, jej listy nie mogły sprawić, aby reakcją odbiorcy było uznanie ich treści za w pełni przekonujące, co odbiera im zdolność zniesławiania. Nie było zresztą zamiarem skarżącej udostępnienie treści listów opinii publicznej. Działanie W. Gąsior można zakwalifikować jako korzystanie przez nią z konstytucyjnego prawa do skargi obywatelskiej (art. 63 Kon-

stytucji). Ochrona korzystających z tego prawa przed zarzutem zniesławienia wynika z orzecznictwa polskiego Sądu Najwyższego, a także ETPCz.

W. Gąsior oskarżono i wydano w jej sprawie wyrok o przestępstwo zniesławienia, od którego to zarzutu mogła się uwolnić tylko na podstawie dowodu prawdy, tj. tylko przez udowodnienie prawdziwości treści listów. Tymczasem część oskarżenia dotyczyła sformułowań ocennych, nie podlegających temu dowodowi. Obowiązek dowiedzenia prawdziwości ocen był sam w sobie uznawany w przeszłości za sprzeczny z Konwencją. Opinie W. Gąsior nie były zresztą bezpodstawne, nie były też na tyle rażące, aby na podstawie wcześniejszego orzecznictwa ocenić rozsądnie, że przez nadużycie formy były sprzeczne z polskim prawem lub Konwencją.

Argumentem znajdującym się w skardze jest fakt, iż sankcja karna może służyć ochronie przed zniesławieniem tylko dla ochrony porządku publicznego i w ostateczności. Warunkowe umorzenie jest swoistą sankcją prawa materialnego, gdyż przetłumuje domniemanie niewinności, dokonuje się o nim wpisu w Krajowym Rejestrze Karnym. Istotą warunkowego umorzenia jest ponadto okres próby, tym bardziej więc ma ono skutek mrozący. Ponadto, nieproporcjonalność orzeczenia karnego w sprawie W. Gąsior jest ewidentna biorąc pod uwagę: uchylenie się przez Z. Wassermann'a od prób ugodowych; twierdzenie oskarżyciela, iż nie jest zainteresowany ukaraniem oskarżonej, a jedynie oczekuje od niej zmiany zachowań; słuszną konstatację Sądu Okręgowego, iż przeprosiny byłyby jedynym adekwatnym zadośćuczynieniem za rzekomą przykrość wyrządzoną oskarżycielowi. Adekwatnie do sprawy było więc postępowanie cywilne.

WOJNA Z TERRORYZMEM A PRAWA CZŁOWIEKA

– dochodzenie prawdy i odpowiedzialności

W dniu 14 grudnia 2009 r. na Wydziale Prawa i Administracji UW odbyła się międzynarodowa konferencja zatytułowana „Wojna z terroryzmem a prawa człowieka – dochodzenie prawdy i odpowiedzialności”. Celem konferencji była analiza sytuacji jaka panuje w Polsce w związku z zarzutami dotyczącymi zaangażowania RP w program transferów osób podejrzanych o działania terrorystyczne (tzw. *rendition program*) realizowany przez CIA. Konferencja została zorganizowana przez Obserwatorium Działalności CIA na Terytorium RP Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz Zakład Praw Człowieka WPIA UW pod honorowym patronatem Dziekana Wydziału Prawa i Administracji prof. Krzysztofa Rączki.

Obserwatorium Działalności CIA na Terytorium RP dąży do szybkiego i pełnego wyjaśnienia przez władze polskie kwestii istnienia na terytorium Polski tajnych więzień CIA. W swoich działaniach Obserwatorium wykorzystuje możliwości, jakie stwarza ustawa o dostępie do informacji publicznej. Poprzez składanie wniosków o udostępnienie informacji publicznej stara się uzyskać od polskich władz informacje na temat działań podejmowanych przez amerykańskie służby wywiadowcze na tery-

torium RP. W ramach swojej działalności Obserwatorium apeluje również do władz polskich o podjęcie skutecznych działań w celu wyjaśnienia kwestii zaangażowania władz polskich w program nielegalnego przetrzymywania osób podejrzanych o terroryzm.

Na konferencji gości przywitała Prezes Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, pani Danuta Przywara oraz Dziekan Wydziału Prawa UW dr Elżbieta Mikoskuza. Panelistami byli wybitni znawcy tematu: dr Morton Halperin, Darian Pavli, Vesselina Vandova, prof. Jan Władki, Józef Pinior, Draginija Nadazdin, Mathias Vermeulen, Piotr Niemczyk, Ireneusz Kamiński, Monika Płatek, Prof. Krzysztof Kubiak oraz dr Adam Bodnar i Dorota Pudzianowska. Na konferencji omówione zostały zagadnienia takie jak: odpowiedzialność polityków oraz służb wywiadowczych zaangażowanych w program transferów osób podejrzanych o działania terrorystyczne, problem ochrony działań objętych tajemnicą państwową w stosunku do dostępu do informacji publicznej, czy kwestia zapobiegania łamaniu praw człowieka na terytorium RP, w kontekście współpracy polskich i amerykańskich służb wywiadowczych w walce z terroryzmem.

Na konferencję przybyło wielu prawników zajmujących się prawami człowieka, naukowców oraz studentów z Polski, a także z zagranicy. Mamy nadzieję, że wydarzenie to pomoże opinii publicznej w Polsce wykształcić własny pogląd na tak kontrowersyjny temat, jakim jest problem łamania praw człowieka w walce z terroryzmem.

WSPÓŁPRACOWNICY PROGRAMU SPRAW PRECEDENSOWYCH

- » **Maciej Bernatt** – koordynator Programu Spraw Precedensowych; doktorant w Zakładzie Europejskiego Prawa Gospodarczego WZ UW.
- » **Artur Pietryka** – mgr prawa na WPIA UW.
- » **Barbara Grabowska** – studentka prawa na WPIA UW.
- » **Irmína Pachó** – mgr prawa na WPIA UKSW, absolwentka Centrum Prawa Angielskiego UW.
- » **dr Adam Bodnar** – członek Zarządu HFPC, koordynator programów prawnych; adiunkt w Zakładzie Praw Człowieka WPIA UW.

Redaktor naczelny: **Maciej Bernatt**
Wydawca:
**Helsińska Fundacja Praw Człowieka,
Program Spraw Precedensowych**

Nakład: 1000 sztuk

**HR HELSIŃSKA FUNDACJA
PRAW CZŁOWIEKA**

**Helsińska Fundacja Praw Człowieka
PROGRAM SPRAW PRECEDENSOWYCH**
ul. Zgoda 11; 00-018 Warszawa
tel.: 022 556 44 71 • faks: 022 556 44 75
e-mail: precedens@hfhr.org.pl
strona www: www.hfhrpol.waw.pl/precedens/

Projekt, DTP: **HM&HARE DESIGN,**
Helena Csató-Żamojda

Druk: Grafmar Sp. z o.o., ul. Wiejska 43,
36-100 Kolbuszowa Dolna

Działalność Programu Spraw Precedensowych wspierają

Projekt finansowany ze środków
Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe

Trust for Civil Society
in Central & Eastern Europe
Washington D.C., USA

Główni partnerzy PSP:

MAGNUSSON

WARDYŃSKI i WSPÓLNICY
ADWOKACI I RADCOWIE PRAWNI

WEIL, GOTSHAL & MANGES

■■■■ I Domański Zakrzewski Palinka

Partnerzy wspierający PSP:

e|n|w|c

Attorneys at Law

**CLIFFORD
CHANCE**

Kancelaria Radców Prawnych
Gabriela Morawska-Stanecka
Marek Starinka

PRESS-SERVICE
monitoring mediów

PRESS-SERVICE Monitoring Mediów Sp. z o.o.
Monitoring mediów dla Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka